

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ПУБЛІКАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ НАУКОВЦІВ ХНТУСГ ТА ОБЛІК НАУКОВОГО НАДБАННЯ

Мартиненко Наталя Євгенівна, завідувачка відділу НБ ХНТУСГ

У статті розглядаються питання організації обліку інформації про наукову діяльність університету, етапи створення та розвитку бази даних «Праці вчених ХНТУСГ» та бібліотечну діяльність з моніторингу видавничої діяльності вчених, викладачів ХНТУСГ, що відображено у створеному власному ресурсі «Веб-портфоліо науковців».

Ключові слова: облік наукового доробку, праці вчених, бази даних, авторитетний файл індивідуального автора, моніторинг публікаційної діяльності, наукометрія, бібліометрія, наукометричні показники, веб-портфоліо науковця.

Єдина система обліку – це процес виявлення, реєстрації, накопичення, та зберігання інформації з наукової діяльності університету.

Цілеспрямований облік наукових напрацювань в НБ ХНТУСГ було розпочато у 1968 році створенням картотеки «ПРАЦІ викладачів». Головним її призначенням було відображення у картковому вигляді даних про публікації викладачів, дослідників – всіх тих, з чийм ім'ям пов'язана історія наукової діяльності університету.

Картотека складалася з бібліографічного запису монографій, навчальної та навчально-методичної літератури та аналітичного опису статей із журналів і збірників, доповідей на конференціях та розділів книжкових видань. Матеріал розташовано за алфавітом прізвищ вчених, а всередині - картки з описом їх робіт - у зворотній хронології. За 40 років існування картотеки (з 2012 не поповнюється) було зібрано інформацію про публікаційну спадщину (10742 карток) майже 700 науковців. На жаль, дані, що були представлені в картотеці не були повними і відстежувати весь унікальний доробок науковців було неможливо. Наповнення здійснювалося переважно на основі існуючих фондів бібліотеки і, на жаль, відсутні у фонді бібліотеки видання та публікації вчених відображалися хаотично, без дотримання принципу вичерпної повноти – «все і звідусіль». У багатьох випадках не було повноти самого бібліографічного опису першоджерела на картці, часто не відповідала правилам каталогізації (редагування старих карток не відбувалось). Крім того, структура картотеки не передбачала відображення інформації по кафедрам, факультетам, або науковим школам.

У зв'язку з тенденцією збільшення обсягів інформації, яку необхідно було вносити в картотеку, а також ускладнення запитів, щодо праць викладачів, ручна обробка даних, яка давала великі похибки, ставала надзвичайно трудомісткою. Істотно спростити рішення задач обліку публікаційної

активності і бібліометричних даних про авторів змогла створена в 1998 році електронна база даних «Праці науковців ХНТУСГ», на базі програмного забезпечення ISIS, яка стала більш досконалим засобом обліку наукових публікацій, і акумулювала багаторічні результати наукової діяльності університету.

Наповнення бази даних мало свою унікальну історію, адже основою наповнення стала не картотека, яка, до речі, існувала паралельно до 2012 року, а списки публікацій надані авторами. З самого початку ми прагнули наповнювати базу даних інформацією, яка була відсутня в картотеці «Праці викладачів». Тому був сформований запит на кафедри, який передбачав надання у бібліотеку бібліографічних списків публікацій науковців як колишніх, так і тих, що працювали на час створення БД. Повідомлення були отримані як від самих авторів (що актуально для старих публікацій, відомості про які важко знайти), так і зі звітів кафедр.

Щоб забезпечити оперативність, повноту та достовірність даних про публікації, було видано наказ ректора, який зобов'язав викладачів кафедр надавати річний звіти кафедр про наукову діяльність у бібліотеку. Відомості до бази даних нині своєчасно надходять зі звітної таблиці про опубліковані результати наукової діяльності та звіту про виконання плану видання наукової, навчальної та навчально-методичної літератури. Весь матеріал вивчається де-візу.

У 2006 році ми перейшли з бібліотечної системи ISIS на АІБС ІРБІС. При підготовці «Біобібліографічних покажчиків праць співробітників» в новій системі, в процесі створення запитів із підбору літератури авторів-співробітників університету, у працівників нашої бібліотеки почали виникати певні труднощі, саме тому що особливістю формування пошукових словників в АІБС ІРБІС є те, що словники формуються повністю за введеними даними. Іншими словами, як введено, так і відображається. Так в різних джерелах автор може зазначатися тільки з прізвищем та ініціалами, прізвищем і одним ініціалом, з прізвищем і повним ім'ям та з прізвищем і повними ім'ям та по батькові. Крім цього є переклади власного імені автора на різні мови, а у випадку з авторами-жінками і авторами, котрі публікуються під псевдонімами, кількість форм імен взагалі стає великою. І всі ці форми виводяться на пошук саме в тому вигляді, в якому вони зазначені у документі. Якщо ж є необхідність відібрати всі праці цього автора, то доводиться обирати у пошуку по черзі всі значимі форми пошуку. Раніше можна було обмежитися пошуком лише за прізвищем, відсікаючи ініціали. У невеликих базах даних це давало досить пристойний результат. Але як тільки електронний каталог розростається до кількох сотень тисяч записів, велика кількість авторів з одним прізвищем створює неабиякий пошуковий шум.

Бажання зламати сформовану ситуацію і створити можливість отримання повної інформації про роботи того чи іншого автора з якомога меншими витратами призвело до ухвалення рішення про створення Авторитетного файлу Індивідуальних авторів (АФ ІА) і забезпечення можливості використання його при пошуку на WEB-ІРБІСІ.

Першим етапом вирішення цього завдання стало наповнення наявної бази даних АФ ІА. Для прискорення цього процесу ми конвертували дані про співробітників університету, отримані з відділу кадрів. Таким чином було створено початкові записи з основним заголовком – офіційною формою імені особи українською мовою. Далі усі записи доповнювалися прізвищами, іменами авторів на мові оригіналу публікації (англійська, польська, німецька, російська) тощо. Створення Авторитетного файлу Індивідуального автора дало змогу уніфікувати прізвища авторів, зафіксувати біографічні відомості, місце роботи, науковий ступінь, звання, посаду (рис. 1).

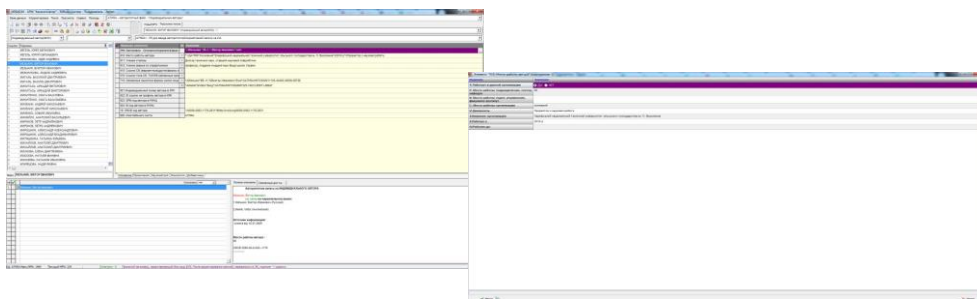
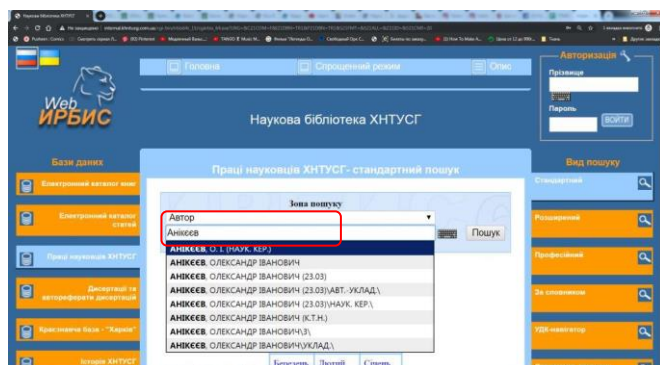

Рис. 1. Створений АФ ІА

На другому етапі розпочалося створення самого пошукового механізму, що використовує в своїй роботі АФ ІА. У вирішенні цього завдання було використано наявну у веб-інтерфейсі АІБС систему формально-логічного контролю запитів (CGIFLC). Ця суто службова система обробляє всі запити, які виконуються, перевіряючи і коригуючи при необхідності в них службові данні. Вона дає можливість змінити будь які параметри запити (зі службовою та пошуковою частинами) до етапу його виконання на сервері. Саме цю її властивість і було використано в подальшій розробці нового пошукового механізму.

Механізм пошуку за АФ полягає в тому, що один пошуковий термін підміняється групою термінів, які було отримано із авторитетного файлу. При встановленні відповідної ознаки, до запити потрапляє певний символ, який і запускає механізм пошуку по Авторитетному файлу (рис. 2).

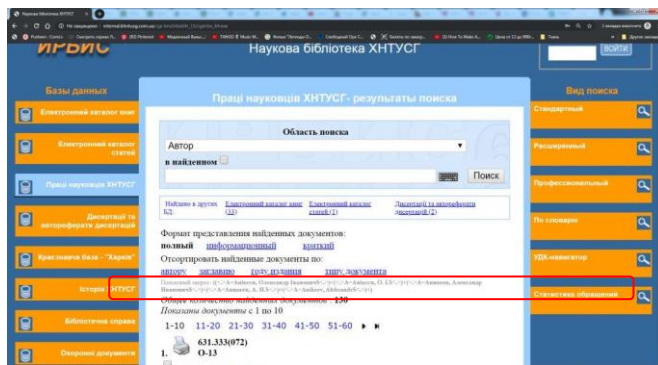

Рис. 2. Запуск пошукового механізму

Але не завжди буває необхідність отримання всього списку робіт автора. В окремих випадках потрібно отримати результат контекстного пошуку саме по тій формі імені особи, яка вказана в пошуковому запиті. Тому, крім реалізації механізмів пошуку за АФ потрібно мати можливість коректного його відключення (рис. 3).

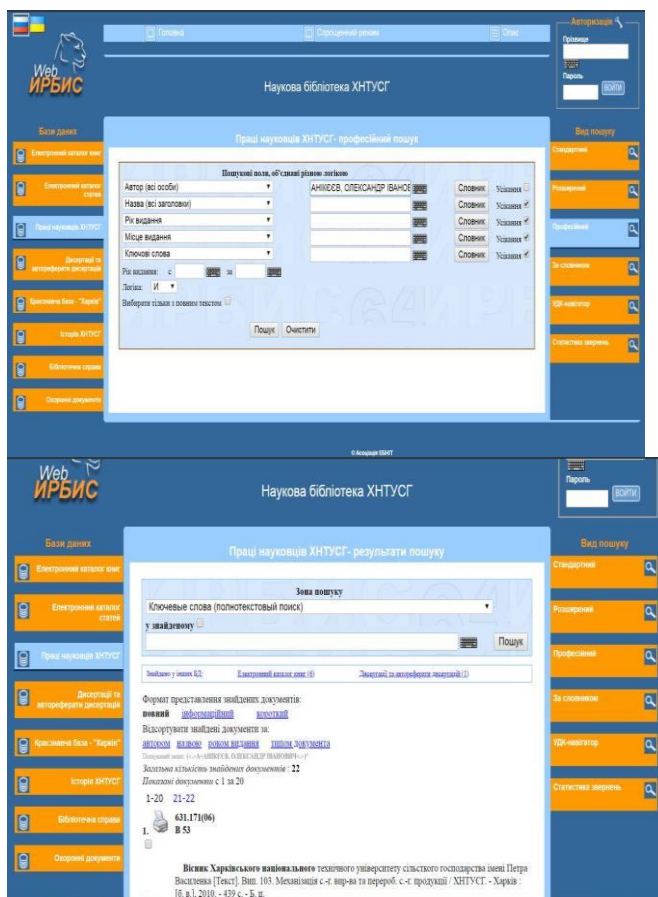

Рис. 3. Контекстний пошук

На жаль, використовуючи стандартний інструментарій і набір функцій, що надаються розробниками АІБС ІРБІС, реалізувати завдання заміни термінів не вдалось. І тому було розроблено свій власний модуль, головним завданням якого є розбиття пошукового запиту на складові з можливістю визначення

пошукових словників, в яких здійснюється пошук за одними чи іншими термінами. За допомогою доопрацьованого функціоналу вдалося виділити з пошукового запиту всіх авторів, обробити їх певним чином і повернути назад у пошуковий запит в переробленому вигляді. Безпосередньо перетворення імені особи в набір варіантів імен осіб здійснюється штатними засобами АІБС ІРБІС - запитами і форматами. Вдалою виявилася можливість при аналізі пошукового запиту обробляти групу введених авторів, підбираючи для кожного з них потрібні форми особи.

В Авторитетному файлі індивідуальних авторів АІБС ІРБІС передбачається створення на будь-яку форму імені особи окремого запису, пов'язаних між собою за допомогою поля 710 (пов'язані форми особи на інших мовах). При заповненні 710 поля і збереженні записів відбувається автоматичне створення нових записів на основі цього поля. Далі нові записи наповнюються інформацією на мові форми особи – на основі полів 210, 910, 911, 912. Таким чином, на кожен форму особи створюється інформаційна стаття про автора (рис. 4).

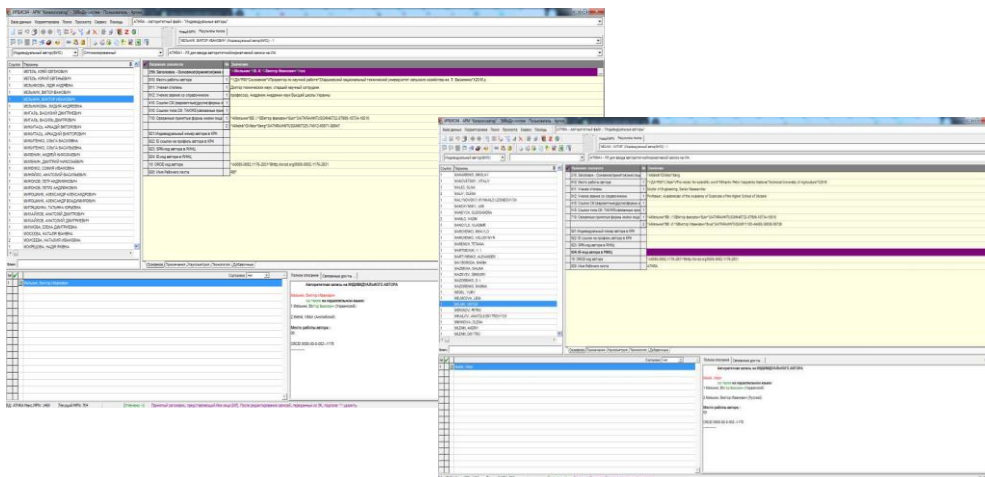

Рис. 4. Інформаційна стаття про автора

Істотною зміною в пошуковому механізмі Авторитетного файлу є поповнення нового словника як короткими формами особи, що складаються з прізвища та ініціалів, так і повними, які містять прізвище, ім'я та по батькові. Це дало можливість знаходити потрібну інформаційну статтю про автора в авторитетному файлі незалежно від того, в якій формі внесено пошукові дані. Цей словник поповнюється термінами з полів 210, 510 і 710, забезпечуючи пошук за всіма формами.

Також, цей механізм дуже актуальний при внесенні інформації про авторів через авторитетний файл до бази даних "Праці науковців ХНТУСГ".

Нині БД "Праці науковців ХНТУСГ" являє собою унікальну колекцію бібліографічних записів, зібраних за всю історію існування ХНТУСГ, яка містить описи документів, що вийшли з друку, незалежно від місця їх зберігання і тематики. До БД було включено всі види документів: монографії, автореферати, підручники, довідники, методичні матеріали, статті зі збірників наукових праць і журналів, матеріали конференцій і тези доповідей.

Оперативним джерелом для отримання відомостей про публікації є безпосередньо першоджерела – наукові видання університету: Вісник ХНТУСГ, «Актуальні проблеми інноваційної економіки», «Енергетика та комп'ютерно-інтегровані технології в АПК», «Інженерія переробних і харчових виробництв», «Інженерія природокористування», «Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів», «Філософія спілкування: Філософія. Психологія. Соціальна комунікація», матеріали наукових студентських конференцій тощо.

Але звіти кафедр все ж залишаються основним джерелом перевірки щодо повноти інформації.

Таким чином, завдяки різноманітності лінгвістичних засобів, що використовуються при обробці інформації та введенні її до ЕК, ми отримали не тільки широкі пошукові можливості - за прізвищем автора, редактора, упорядника, за словами з назви, роком, місцем видання, але можливості пошуку *за назвою підрозділу, в якому працює співробітник*. Крім того, постійне вдосконалення Авторитетного файлу Індивідуального автора надає нам можливість аналізувати публікаційну активність як окремого автора, так і наукового колективу кафедри чи факультету.

Створивши єдину систему обліку наукового надбання університету відмічаємо, що форми надання інформації про науковий потенціал вченого істотно розширюються і можуть існувати незалежно, поза межами бібліотеки. Авторські бібліометричні профілі у вітчизняній і зарубіжних наукометричних базах даних (ORCID, Scopus, Web of Science, Google Scholar та інші) виступають вагомим джерелом інформації для пошуку, збору, аналізу та оперативного відображення показників публікаційної активності науковців.

Сьогодні кожен автор наукових статей повинен мати власний бібліометричний профіль в існуючих системах і контролювати відображення своїх інтелектуальних напрацювань і тим самим сприяти підвищенню конкурентоспроможності свого університету і держави.

На разі досить актуальним є створення і наповнення бібліометричних профілів науковців з відображенням їх доробку у наукометричних базах даних.

Співробітники бібліотеки постійно надають консультаційну допомогу авторам-науковцям у створенні та наповненні авторських профілів у базах даних ORCID, Google Scholar, Web of Science.

Досвід роботи з бібліографічними профілями авторів-науковців дозволяє зробити висновок, що БД «Праці науковців ХНТУСГ», яка надає повну та достовірну бібліографічну інформацію, стала надійною платформою для заповнення бібліографічних авторських профілів вчених. Адже вона має відомості про публікації, які самими авторами не були обліковані у власних архівах. Після закінчення роботи з введення даних стало зрозуміло, що наша клопітка робота дала вагомий результат - показники публікаційної активності співробітників університету мають достовірну повноту.

В межах роботи з моніторингу публікаційної активності нами активно використовується Авторитетний файл. Співробітниками відділу були внесені

істотні зміни до стандартного робочого листа БД «Авторитетний файл Індивідуальних авторів». У 2018 році було додано закладку "Наукометрія", де були створені поля та підполя в які вноситься інформація за основними показниками з наукометричних БД. Це: ідентифікатори і посилання на профілі вченого в системах Google Scholar, WoS, Scopus, ORCID. Тобто нами було створено власний інформаційно-аналітичний продукт, за допомогою якого ми маємо можливість проаналізувати наявність профілів вчених університету і уніфікувати їх заповнення (рис. 5).

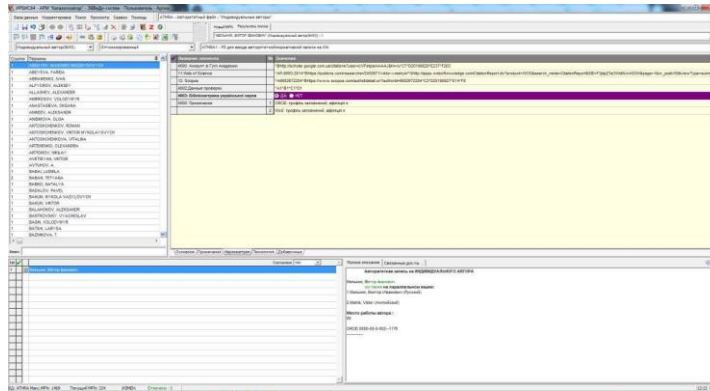

Рис. 5. Закладка «Наукометрія»

Наступним етапом стало удосконалення системи моніторингу публікаційної активності науковців, шляхом створення єдиної системи обліку профілів вчених ХНТУСГ. Для цього у 2019 році в авторитетному файлі в існуючій закладці «Наукометрія» було розширено перелік полів даних, де вносяться посилання на кожен профіль автора, відомості про кількість публікацій, їх цитування, h-індекс автора. Також є можливість, в разі необхідності, вносити бібліографічний опис статті представленої в базах даних. Показники кількості публікацій і цитувань оновлюються 1 раз на квартал. Обов'язково вказується дата актуалізації, щоб забезпечити достовірність інформації у певний період. На разі БД «Праці науковців ХНТУСГ» є повноцінним інструментом обліку їх публікаційної активності. Данні про авторів, що розміщені у цій базі можуть бути використані для бібліометричних і наукометричних досліджень, та для аналітичного звіту.

Результатом виконаної роботи є створення власного інформаційного ресурсу «Веб-портфоліо науковця». Це система демонстрації наукометричних показників вчених нашого університету, яка повністю інтегрована з бази даних «Праці науковців ХНТУСГ» та бази даних «Охоронні документи». Створений ресурс дозволяє здійснювати два види стандартного пошуку: за прізвищем співробітника і за місцем роботи. В першому випадку користувач повинен лише вибрати зі списку прізвище автора статті, інший вид пошуку орієнтований на структуру університету і відображає склад навчально-наукових інститутів та кафедр.

На інформаційному порталі «Наукометричні показники вчених ХНТУСГ» автори-науковці, керівництво університету, користувачі можуть в

режимі онлайн відслідковувати свою публікаційну активність через особисту сторінку, яка містить інформацію про вчене звання, вчену ступінь, місце роботи, посилання на індифікатор ORCID, ID науковців в Scopus, Web of Science, Google Scholar, а також перелік публікацій, які відображені в БД «Праці науковців ХНТУСГ» та БД «Охоронні документи».

Незважаючи на те, що ресурс був створений всього декілька місяців тому, він гарно індексується пошуковими роботами та має високий рейтинг у пошуковій видачі.

CREATING THE MONITORING SYSTEM OF PUBLICATION ACTIVITY OF KHNTUA SCIENTISTS AND ACCOUNTING SCIENTIFIC HERITAGE

Martynenko N. E., Head department of NB KhNTUA

In the article the questions of organization of account of information are examined about scientific activity of university, stages of creation and development of data base of "Works scientists of KhNTUA" and library activity on monitoring of publication activity of scientists, teachers of KhNTUA, that is reflected in the created own resource of "Web-portfolio of the scientist".

Keywords: accounting of scientific works, works of scientists, databases, authoritative file of an individual author, monitoring of publication activity, scientometrics, bibliometrics, scientometric indicators, Web-portfolio of the scientist.